

Yazı ve Gelişim Süreci Üzerine İnceleme; Türkiye Kültürüne Uygun Yazı Karakteri Önerisi

Review on Written and Development Process; Font Type Recommendation for Turkish Culture

ÖZET

Bu çalışma, yazının tarihsel gelişimini, geçmişimizden günümüze kadar geldiği noktayı irdelenmiştir. Bulgular tarafından bilenen insanlığın yazıyı ilk kullandığı düşünülen mağara döneminden başlayarak günümüzdeki basılı ve dijital mecralarda kullanılan yazının süreci araştırılmış ve dönemin etkenlerine göre yazının gelişimi incelenmiştir.

Çalışma kapsamında Türklerin yazı tarihi ayrı bir konu başlığında incelenmiş ve geçmişimizden günümüze Türklerin kullandıkları dil ve alfabelerin kullanımları ve gelişimleri araştırılmıştır. Araştırmaların sonucunda bulunan veriler ve bilgiler doğrultusunda Türk tarihi boyunca Türklerin kendilerine özgü birçok dil ve alfabeyi kullandıkları ortaya çıkmış fakat dünya genelinde günümüz şartlarına uygun Türkleri yansıtacak bir yazı karakteri tasarımı olmadığı görülmüştür.

Çalışmanın son bölümünde Türklerin yerel kültürünü düşünerek kendine özgü sanat ve kültürünü yansıtacak ve bunu yaparken çini sanatından ilham alınarak Helvetica yazı karakterini kullanarak tasarlanacak deneysel bir font tasarımı uygulanmış ve bunun sürecinden bahsedilmiştir. Çalışma sonucunda Türklerin kendi kültürlerini yansıtabilecekleri dijital ve basılı mecralarda kullanabilecekleri bir yazı tipi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yazı Karakteri Tasarımı, Türk Kültürü, Tipografi

ABSTRACT

This study has examined the historical development of writing and the point it has reached from our past to the present. Starting from the cave period, which is thought to have been the first use of writing by humankind, known by the findings, the process of writing used in today's printed and digital media has been researched and the development of writing according to the factors of the period has been examined.

Within the scope of the study, the history of writing of the Turks was examined under a separate topic, and the use and development of the languages and alphabets used by the Turks from our past to the present were investigated. In line with the data and information found as a result of the research, it has been revealed that the Turks have used many languages and alphabets unique to them throughout Turkish history, but it has been seen that there is no typeface design that will reflect the Turks in accordance with today's conditions in the world.

In the last part of the study, an experimental font design that will reflect the unique art and culture of the Turks by considering the local culture and while doing this, using the Helvetica font inspired by the art of tiles, was applied and the process of this was mentioned. As a result of the study, a font that Turks can use in digital and printed media where they can reflect their own culture has been presented.

Keywords: Typeface Design, Turkish Culture, Typography

GİRİŞ

Yazı, insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla, farklı toplumlarda farklı şekil ve okunuşlarıyla gelişerek günümüzdeki halini almıştır. Yazı geçmişimizden günümüze kadar yaşanan tarihi olayları kayıt altına almış ve aynı zamanda insanların kendi duygu ve düşüncelerini estetik kaygılarla ifade etmelerini sağlayan bir iletişim aracı olmuştur. Tarih boyunca insanlar tarafından bulunup geliştirilen birçok yazı ve alfabe sistemlerinden bazıları zamanla kullanılmamış ve ölü diller sınıfına girerek tarihin tozlu kitaplarında yerini almıştır. Geri kalan ve günümüze kadar hayatta kalmayı başarmış yazı ve alfabe sistemleri ise hala varlığını sürdürebilmeyi korumaktadır.

Kelimelerle başlayan ve günümüze kadar devam eden bu serüvenin kahramanları olan harfler estetik değerlere göre şekillenerek veya değiştirilerek farklı formlara dönüşmüştür. Özellikle de kültürel etkiler bu formların değişimini derinden etkilemiştir. “Yazı, üzerinde iletişim sağlanabilen işaret dizgelerinden birisidir ve içerisinde barındırdığı

Mahmut Berke Gülçiçek ¹
Mehmet Emin Kahraman ²

How to Cite This Article

Gülçiçek, M. B. & Kahraman, M. E. (2023). “Yazı ve Gelişim Süreci Üzerine İnceleme; Türkiye Kültürüne Uygun Yazı Karakteri Önerisi” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:107; pp:4800-4820. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.67263>

Arrival: 23 November 2022
Published: 31 January 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yükseköğretim Öğrencisi., Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Sanat ve Tasarım ABD, İstanbul, Türkiye

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü, İstanbul, Türkiye

harflerden oluşmaktadır. Harfler de kendi içerisinde majüskül (büyük) ve miniskül (küçük) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Miniskül, yani küçük harflerin doğuşu Roma'da gerçekleşmiştir. İmparator Şarlman hükümdarlığı sırasında Kutsal Roma İmparatorluğu üzerinde standart bir yazı stiline olmasını buyurmuştur. Avrupa'da önemli bir siyasi kimliğe sahip olan Şarlman yazdırdığı bu yazıyla yazının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Aydın, 2014, s.1).” Bir diğer örnek ise Mısırlıların alfabelerini kelimelerin sesine veya cismin şekline göre sembolize etmeleridir. Tüm toplumlar alfabeyi tasarlarken kendi düşünce biçimlerine ve kültürlerine göre farklı şekillerde ele almışlardır.

Aslında yazı sadece bir iletişim aracı olarak değil, simgesel düşüncenin yazıya dönüştüğü ve yol aldığı bir dönüm noktasıdır. İnsanoğlu tarafından değişme süresince, kültürel birikimlerin geldiği noktadır. Yazı tarihi aslında tarih öncesi çağlarda, kültür tarihinin göstergesidir (Aşıcı, 2019, s.2). Kültürün etkisinin harflere yansması günümüzde güzel örnekleri doğurmuştur. Örneğin Uzak Doğu Asya kültürlerine ait alfabelerin yukarıdan aşağıya doğru yer alması ile Arap kültürüne ait harflerin sağdan sola doğru yer alması ve Batı kültürünün kullandığı harflerin soldan sağa doğru yer alması kültürel farklılıkların alfabelere ve harflere etkisini kanıtlamaktadır.

Yazı, farklı coğrafyalarda farklı toplumlarda ve farklı zaman dilimlerinde gelişmeye devam etmiştir. Bu farklılıklarda gelişen yazı bazı yazı türleri açısından bir çeşitlilik oluşturmıştır. Bulunduğu toplumun yaşadığı bölge, coğrafi şartlar ve toplumların kültürel özelliklerine göre farklılık gösterirken aynı zamanda teknik olarak uygulama ve çoğalma açısından geliştirilmiş ve birbirinden ayrılaştırılmıştır (Kazan, 2021, s.11). Yazının bu şekilde farklı toplumlar tarafından ayrıştırılması toplumların kendi yazı dili yani alfabelerini kendi kültürlerine göre tasarladıklarının kanıtı niteliğindedir. Bu ayrıştırma sayesinde toplumların alfabelerine baktığımızda toplumların kültürlerine dair bazı ipuçları bulabilmemize olanak sağlamıştır. Nasıl ki günümüzde trafik yollarında araçların istikameti bazı ülkelerde soldan bazı ülkelerde ise sağdan gidilmesi yönünde tasarlandıysa aynı şekilde yazıda da önceki paragrafta bahsedildiği gibi bazı ülkelerde soldan sağa doğru bazı ülkelerde ise sağdan sola hatta yukarıdan aşağıya doğru gibi farklı şekillerde okuma yönü kullanılmaktadır.

YAZININ TARİHİ VE KÜLTÜRLERARASI GELİŞİM SÜRECİ

Bu konu başlığı altında yazının tarihi insan ırkının mağara döneminden başlayarak mağara resimleri, çivi alfabesi, pers alfabesi, hiyeroglifler, hitit alfabesi, hint alfabesi, çin ve japon alfabesi, fenike alfabesi, arami alfabesi, yunan alfabesi ve roma alfabesi olarak Türklerin kullanmadığı alfabeler ele alınarak insan tarihi boyunca yazının gelişim süreci, toplum kültürlerine göre bu gelişim sürecinde alfabe üzerinde nasıl değişiklikler yapıldığı incelenmiştir.

Toplumların kültürlerine ve yaşam tarzlarına göre yapılan bu değişiklikler ele alınarak yapılan bulgular göz önünde bulundurulacak ve tezin amacı olan Türk kültürüne uygun yazı tipi tasarımında bu ve devamında işlenecek diğer konu başlıklarındaki bulgulardan yola çıkarak uygun bir yazı tipi önerisi yapılacaktır.

Mağara Resimleri

Mağara resimlerinin yapılış nedeni üzerine birçok kuram geliştirilmiştir. Bu resimlerin hangi amaçla yapılmış olduğu hala kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, mağara resimlerinin insan ırkının gözlemledikleri ve tecrübe ettikleri olayları anlatmak için kullanıldığı ve bu resimlerin, insanların güdülleri, inançları, düşünceleri ve toplumlarının kültürünü yansıttığı söylenebilir. Mağara resimleri, insan ırkının yaşadığı mağaraların duvarlarına işlenmiş olsa da bu resimler insan ırkının varoluşunun bir parçasıdır ve insanlık tarihinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Mağara resimlerinin anlamlandırılması insan ırkının geçmişini anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle mağara resimleri, tarihöncesi döneme ait bir kültür mirasıdır ve bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

Çivi Alfabesi

Yazı, insanlığın kültürel tarihini başlatan ve insanoğlunun bilgilerini nesiller boyunca aktarabilmesini sağlayan bir grafik işaretler sistemidir. Mezopotamya'da Sümerler tarafından keşfedilen çivi yazısı, en erken tarih öncesi kökenine kadar izlenebilen tek yazı sistemidir. Çivi yazısı sayesinde, Sümerler ziraî ürünleri kil jetonları ile sayma ve kaydetme sistemi geliştirdiler. Bu sistem sayesinde rahipler tapınaklardaki ve depolardaki nesneleri kaydetmek için yazıyı kullanmaya başladılar. Bu kayıt sürecinde nesnelerin isimlerinin doğruluğu ile ilgili bazı sorunlar yaşandığı için nesnelerin resimlerini çizmeye başladılar. Kısa bir süre içinde bu işaretler artık nesnenin kendisi değil, nesnenin isminin sesini ifade etmeye başladı. Bu sayede heceleri temsil eden semboller kullanılarak kayıtlar tutulmaya başlandı ve zamanla gündelik konuşmaların seslerini gösteren işaretler ortaya çıktı. Çivi yazısı zamanında piktografik iletişim türü olarak kabul edilir.

Çivi yazısı ilk keşfedildiğinde yazım şekli yukarıdan aşağıya doğru idi, ancak zaman içinde bu sistem değişti ve soldan sağa doğru yazılmaya başlandı. Çivi yazısı sayesinde Sümerler ziraî ürünleri sayma ve kaydetme dışında

kilden yaptıkları zarflara mektuplar yazıp diğer uygarlıklarla iletişim kurmaya başladılar. Bu sayede yazı, insanların birbirleriyle daha etkileşimli hale gelmesini sağladı ve insanlar arasındaki iletişimin gelişmesine yardımcı oldu.

Pers Alfabetesi

Çivi yazısı, Pers yazılarında kullanılan alfabenin oluşturulmasında da etkileyici unsur olduğu bilinir. Pers alfabelesi tasarlanırken Babil çivi yazısının dış yapısından ilham alarak tasarlanmışlardır. 36 fonetik sembolün yer aldığı antik Pers yazı sisteminde, diğer çivi yazısı yazılarından farklı olarak bazı hiyerogliflerin sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Bu yaklaşım, Perslerin kendi kültürlerine ait bir yazı tipi tasarlama girişimi olarak değerlendirilebilir. Persler, diğer toplulukların da yaptığı gibi, yerel kültürlerini yazılarına ve aynı zamanda harflerin tasarımına yansıtmışlardır. Persler çivi yazısına alfabenin parantez benzeri bir sembolünü eklemişlerdir. Buradan da yola çıkarak her toplumun alfabe tasarımlarında kendi kültürlerine uygun olacak şekilde tasarımda düzenlemeler yaptıklarından söz edebiliriz.

Hiyeroglifler

Piktografik yazı türü olarak adlandırılan tarihimizdeki ilk yazı türü Eski Mısır'da keşfedilen hiyerogliflerdir. Hiyerogliflerde her sembol birbirinden farklı şekilde tasarlandığı için okunması kolaydır. Hiyerogliflerin çıkış noktası nesneler ve seslerdir ve bu nesne ve seslere karşılık hiyerogliflerin sayısı artmıştır. Hiyerogliflerin okuma yönü ve yukarıdan aşağıya doğru okunması gerektiğini belirtir. Eski Mısırlılar dillerini temsil etmek için Mısır hiyeroglif yazı sistemini kullanmışlardır. Bu yazılar M.Ö. 3000 yılından itibaren Orta Doğu bölgesinde kullanılmaya başlanmıştır.

Hitit Alfabetesi

Babil ve çevresinde kullanılan çivi yazısıyla ilgili Babil çivi yazısı sistemi Mısır yazısınınkinden farklıdır ancak benzerlikler vardır. Çivi yazısı, Mısır yazısı gibi, eylemi bildiren işaretleri, hiyeroglifleri, fonetik karşılıklarıyla işaretleri ve tanımlayıcı işaretleri içermektedir. Çivi yazısında farklı dillerde aynı işaret aynı şekilde yazılabilir. Hitit yazısı da hiyeroglif yazı karakterine sahiptir ve iç yapı bakımından Mısır hiyeroglifleri ve Babil çivi yazısında olduğu gibi ideogramlardan, fonetik işaretlerden ve belirleyicilerden oluşmaktadır. Hitit yazısında okuma yönü hayvan ve insanların baktığı yöne doğru değişiklik göstermektedir ve satırlar ayrıştırılmıştır. Hitit toplumunun bu yazı türünü MÖ 2000 yıllarında kullandığı bilinmektedir.

Hint Alfabetesi

Hint-Avrupa dil ailesinden türemiş diller en geniş coğrafyaya yayılarak günümüzde de hala kullanılan yazı türleridir. En bilinen örneği Sanskrit dilidir. Sanskrit dilinin ilk örneği MÖ 1500-1200 yılları arasında görülmüştür. Bu dil "tüm dillerin anası" olarak anılmaktadır. Bugün bile Hindistan, Nepal, Bangladeş, Sri Lanka'da konuşulan yüzden fazla dilin kaynağı Sanskrit dilidir. Sanskritçe alfabetinde noktalama işaretleri yoktur ve 28 harften oluşmaktadır. Hintlilerin tarih boyunca Akdeniz halkları ile yoğun ticari ilişkileri olduğu kesindir ve Hint dilleri, Hint-Avrupa dil ailesinden gelmektedir. Hint yazıları sağdan sola okunur ve formlar yatay olarak üstten birbirlerine bağlanırken satır altları serbest düşüşlerle sonlanır.

Çin ve Japonya Alfabetesi

Çin dili ve alfabetesi MÖ 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Çin alfabetesi MÖ 1500'lerde bir düzene oturtulmuş, MÖ 200 ve MS 100 yılları arasında ise günümüzde kullandığımız sisteme sokulmuştur. Bu alfabe, Çin İmparatorluğu döneminde İmparator Huang-Che tarafından doğadaki nesnelerin referansı alınarak sadeleştirilmiştir. Her bir sembol veya karakter tek bir kelimeyi ifade eder. Japon alfabetesi de Çin alfabetesinden Kanji karakterini baz alarak tasarlandı. Japonların 4. yy'da ortaya çıkardığı aşağıdan yukarıya ve sağdan sola doğru yazılan Japon alfabetesi, Kanji karakterini baz almanın yanı sıra Kana, Katakana ve Hiragana yazı sistemlerini de baz alarak farklı yazı sistemleri tasarlamıştır.

Fenike Alfabetesi

Fenikeliler MÖ 1500 yıllarında yazı alanında yaptıkları bir devrimdir. O zamana kadar tüm yazı örneklerinden farklı olarak kavramları nesneleştirip yazmak yerine, sesleri yazıya çevirmeyi tercih etmişlerdir. Bu buluş, yazının tüm insanlığın hizmetine sunulmasında en önemli gelişme ve bir buluştur. Fenike alfabetesi, Eski Aramice dilini yazmak için kullanılmıştır ve Levant kıyısında yaygın olarak kullanılmıştır. Zaman içerisinde, Fenike tüccarları tarafından Akdeniz dünyasında geniş çapta yayılmış ve benimsenmiştir. Yakın Doğu'da, Aramice yazı, diğerlerinin yanı sıra İbranice kare yazı ve Farsça Arapça yazısının ortaya çıkmasına neden olmuş ve özel bir başarı elde etmiştir. Fenike alfabetesi, alfabadeki sembollerin birbirinden farklı sıralamalarla kullanılarak birçok kelime

oluşturulmasına imkân vermektedir. Yazı sağdan sola doğru okunur ve kelimeler arasında nokta konularak yazılmaktadır.

Arami Alfabetesi

MÖ 800'lü yıllarda Fenike alfabesinden yola çıkarak kendi alfabelerini tasarlamış olan Aramiler, modern Orta Doğu ve Orta ve Güney Asya alfabelerinin de atası olan Arami alfabesini ortaya çıkarmışlardır. Arami alfabesi, diğer alfabelerden farklı olarak hayvan ve diğer nesnelerden esinlenmeyen, daha karakteristik bir tasarıma sahiptir. Bu alfabede ünlü harf bulunmamaktadır ve ünsüz harflerin bazıları uzun ünlü harfleri belirtmek için kullanılmaktadır. Zamanla Asur çivi yazısının yerini Arami alfabesi almıştır.

Yunan Alfabetesi

Yunan alfabesi, Fenike alfabesinden ilham alınarak MÖ 800'lü yıllarda tasarlandı. Yenilikçi olarak, Fenike alfabesinde bulunmayan sesli harfler eklendi. Ayrıca, okuma yönü hem sağdan sola hem de soldan sağa değiştirilebilirdi ancak sonunda sağdan sola okuma ve yazma yaygınlaştı ve bu yön sabitlendi. Yunan alfabesi, toplumun kültür ve estetik değerlerini yansıtan bir alfabedir ve orijinalinden ne kadar farklı kullanılabileceğini gösterir.

Roma Alfabetesi

Yunanistan, Roma İmparatorluğu tarafından işgale uğradıktan sonra Romalılar Yunan alfabesinden etkilenerek Roma alfabesini tasarlamışlardır. Tasarlanan alfabe Roma halkı tarafından hızlıca kullanılmaya ve yayılmaya başlamıştır. Zamanın sanatçıları alfabenin harfleri üzerinde kendi estetik kaygılarını düşünerek öznel yorumlar getirmiş ve Roma alfabesinde asırlar boyu iyileşmeye ve değişikliğe doğru gitmiştir. 26 harften oluşan Roma alfabesi günümüze kadar varlığını korumuş, MS 113 yılından kalan oyma tekniğiyle yazılan askeri zafer yazısı Trajan isimindeki font tasarımına dönüşmüştür.

Yazının Kültürler Arası Gelişimi

İnsan tarihinde farklı toplumların kullandıkları alfabeler, o dönemdeki şartlar ve iletişim tekniklerine göre şekillenmiştir. Örneğin taş üzerinde yazma tekniği kullanıldığında alfabedeki harflerin çizgilerden oluşması daha kolaydır. Kâğıt bulununca ise mürekkeple yazma tekniği kullanılmaya başlandı ve bu da alfabenin tasarımında estetik kaygıların daha fazla dikkate alınmasına neden oldu. Yazı tipi tasarımında grafik tasarımcılar önemli rol oynamıştır. Metal kalıpların kullanılmasıyla birlikte yazılı iletişim hızlandı ve bu da sanatçıların sanatının yeniden yapılandırılmasına neden oldu. Bu sayede yazı tipi tasarımı, bir yazı sistemi olarak değil de sanat olarak da ele alınmaya başlandı ve bu alanda çalışan sanatçılar, dönemin ihtiyaçlarına ve yeniliklere uyum sağlayarak yazı tipi tasarımlarını geliştirmeye devam etmişlerdir. Böylece yazı, tarih boyunca evrimleşerek geliştirilmiş ve insanlar arasındaki iletişim ve bilgi akışı hızlanmıştır.

Grafik tasarımcılar ise öncesinde hiç rastlanılmayan ölçüde farklı binlerce yazı karakteri tasarımı kullanabilme şansına kavuşmuştur. Fakat daha yaratıcı grafikler oluşturabilmek adına, yalnızca yazı karakterlerinin biçimi ile de yetinilmemiştir. Tipografi ekseninde geliştirilmiş ve çeşitlendirilmiş yazının formundaki tüm bu çeşitliliğe rağmen, grafik tasarımcıların zaman içerisinde tipografiyi kullanarak yazıya farklı anlamlar yüklemeye çalıştıkları da tespit edilmektedir (Kuran, 2022, s.80).

TÜRKLERDE YAZININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türklerin ilk kullandığı alfabe Göktürk alfabesidir. Türk tarihinde en yoğun şekilde kullanılmış alfabeler kronolojik sırasıyla Göktürk, Uygur, Arap, Kiril ve Latin alfabeleridir. Bunlar dışında Mani, Soğut, Brahmi, Tibet, Süryani, İbrani, Grek-Yunan alfabelerini de kullandıkları bilinmektedir.

Türklerin kullandığı alfabeler tarih boyunca dini, ticari ve coğrafi nedenlerden dolayı evrimleşmiş, değişmiş ve güncellenmiştir. Türk kültürüne uygun bir alfabe tasarımı yapmak için günümüz tasarımcıların dikkat etmesi gereken en önemli alfabeler Arap ve Latin alfabeleridir. Göktürk, Uygur ve Kiril alfabelerinin Türk tarihinde önemli yerleri olsa da bugün tasarlanacak herhangi bir yazı karakteri tasarımında günümüz Türk kültürünü, estetik kaygılarını ve okuma alışkanlıklarını düşündüğümüzde sadece genel olarak bilgi sahibi olmak yeterlidir.

Göktürk Alfabetesi

Fonogram (sesçil) alfabelerin ilk örneği olan Fenike (Phoenician) alfabesi Latin alfabesinin; dolayısıyla Yeni Türk Alfabesinin de kaynağı olarak kabul edilebilir. Latin alfabesinin öncülü olarak kabul edilen Fenike alfabesi ile Türklerin ilk alfabesi olan Göktürk alfabesinin benzerliği dikkat çekicidir (Şekil 1 ve 2). Her ikisi de runik yazı olan Göktürk ve Fenike yazılarının etkileşimi veya Latin alfabesinin oluşumunda Göktürk alfabesinin etkisine dair

tartışmalar bir yana, yazı ve yazı sistemlerini insanlığın ortak mirası olarak değerlendirmek pozitif bir yaklaşım olacaktır (Yücel, 2015, s.10).

Göktürk alfabesi, 4 ünlü ve 34 ünsüz harfle toplam 38 harften oluşur ve sağdan sola ve yukarıdan aşağı doğru yazılır ve okunur. Kelime aralarına iki nokta üst üste konur ve sadece yazılarda değil dönemin eserlerinde de kullanılmıştır. Uygurlar döneminde de kullanılmıştır ve Avrupa sınırlarına kadar uzanmıştır.

Uygur Alfabesi

Uygur alfabesi, Türklerin ikinci milli yazısı olarak kabul edilir ve Türk dilini ve kültürünü etkilemiştir. Türkçe'ye en uygun olmayan dil olarak bilinir çünkü harfler arasında ayırım yapmak zordur. Göktürk alfabesinden farklı olarak, Uygur alfabesinde harf sayısı 18'e indirgenmiştir. Uygur alfabesi, sağdan sola kullanılır ancak 14. yy'da Çin yazısından etkilenecek yazma yöntemi yukarıdan aşağıya doğru değiştirilmiştir. Her harfin 3 farklı yazılış biçimi vardır ve harfler baş, orta veya son kısma göre sınıflandırılır.

Arap Alfabesi

Orta Doğu ve Kuzey Afrika boyunca konuşulan bir antik Sami dili ve bu dili konuşanların kültürüdür. Arapça sağdan sola doğru okunur. Küreselleşme, Arapçanın batı tasarımlarında gitgide artan bir şekilde kullanılmasına, İngilizce veya Latin temelli dillerin de Arapça tasarımlarda kullanılmasına neden olmuş, böylece iki dilli tasarımlar daha yaygın hale gelmiştir (Ambrose & Harris, 2012, s.29).

Arap alfabesi, Türkiye topraklarında Latin alfabesine geçiş yapıldıktan sonra kullanılmıştır ve Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Arap alfabesi 28 harften oluşur ve sağdan sola doğru yazılıp okunur. Büyük-küçük harf ve noktalama işaretleri kullanılmaz. Latin alfabesine geçilmesiyle kullanımı sona ermiştir ancak hala bazı dini faktörlerden dolayı kullanılmaya devam etmektedir.

Kiril Alfabesi

Kiril alfabesi, 9. yy'da Aziz Kiril ve Metodius tarafından Yunan alfabesinden esinlenilerek tasarlandı ve Slav dillerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde hala Ukrayna, Rusya, Bosna, Sırbistan ve Bulgaristan'da kullanılmaktadır. Kiril alfabesi, 10 sesli ve 23 sessiz harfle birlikte 33 harften oluşur ve Yunan alfabesinin aksine soldan sağa doğru okunur ve yazılır. Rus Devrimi sonrasında Sovyetler Birliği egemenliğine giren Türklere zorunlu olarak Kiril alfabesi kullandırılmıştır ve Türklerin Latin alfabesine geçişini engellemek için kullanılmıştır.

Latin Alfabesi

Türkçeyi yazmak için Latin alfabesinin resmi olarak kullanılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, 1 Kasım 1928'de "Harf Devrimi" ile başlamıştır. Türk harflerinin kabulü ve uygulaması hakkındaki 1353 sayılı kanun 1 Kasım 1928'de oybirliği ile kabul edilmiş, 3 Kasım 1928'de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 4. maddesine göre; 1928 senesinin aralık ayının başlangıcından itibaren Türkçe özel veya resmi levha, tabela, ilan ve sinema yazıları ile Türkçe özel ve resmî gazete, risale ve dergilerin Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburi kılınmıştır. 5. maddeye göre ise, 1929 senesinin ocak ayı başlangıcından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması zorunlu tutulmuştur. Madde 9'da bütün okulların Türkçe yapılan derslerinde Türk harflerinin kullanılması gerekliliği belirlenmiştir (Barnbrook, 2014, s.115).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte, ülkede Arap alfabesinin kullanımına ilişkin olarak tartışmalar başlamıştır. Halkın büyük bir kısmı, Osmanlı yazısının düzeltilmesini ve eksikliklerinin kapatılmasını isterken, bir diğer kısmı da Türkçeye uygun olmadığı ve ünlü seslerini ifade etmekte zorlandığı düşüncesiyle Latin alfabesine geçmenin doğru olduğunu savundu. İki taraf da o zaman kullanılan alfabenin yetersiz kaldığı konusunda hemfikirlerdi. Latin alfabesine geçişin en önemli nedenleri, Latin alfabesini kullanan Avrupa ülkeleriyle iletişimi kolaylaştırmak, dünyada en çok kullanılan alfabenin olması ve Türk kültürüne uygunluğu idi. Latin alfabesi, Batı ve Doğu Avrupa dillerinin temelini oluşturmakla birlikte, batı Yunan alfabesinden türetilmiştir ve Roma İmparatorluğu'nun işgali altında olan topraklarda kullanılmıştır. Tüm dünyada, alfabeler kültürüne göre değişiklik gösterse de genel olarak en çok kullanılan alfabedir.

Latin alfabesi, Roma alfabesi olarak da bilinen bir yazı sistemidir. Latin alfabesi, Türkler gibi birçok ülke tarafından değişikliklere uğratılmıştır. Türkler Latin alfabesini Yunanlardan almış ve orijinal alfabedeki harfleri kendi seslerine karşılık bulmayan 16 harfi çıkarmıştır. Modern Latin alfabesi 52 harften, 10 rakamdan, noktalama işaretlerinden ve kültürlere göre kullanılan aksanları belirten işaretlerden oluşur. Latin alfabesi Avrupa'da yayılmış ve sistematik bir düzen kazanmıştır. Rönesans tipografları tarafından harflerin tasarımında farklılaşmaya yönelmişler ve bu sayede tipografi kavramı doğmuştur.

TİPOGRAFİ KAVRAMI

Yazı tarih boyunca insan iletişimi için önemli bir yer edinmiş, insan düşüncesini ve nesillere aktarılacak istenen düşünceleri görünebilir, saklanabilir, aktarılabilir kılmıştır. Yazının bulunmasından günümüze kadar bilgi ve düşünce aktarımından öte yazıyı oluşturan alfabenin tasarımında geliştirmeler yapılmış, alfabeyle kültürlere göre bir tarz, kişilik ve görsel dil oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu görsel dil ve tarzı oluşturan tasarımcılar yazının hem okunurluk ve kullanılabilirlik açısından hem de estetik kaygılar güderek kendi vizyonlarında tasarlamış ve tipografi kavramı oluşmaya başlamıştır.

Yazı kavramından sonra tipografi kavramının ortaya çıkması 15.yy'a dayanmaktadır. Guttenberg'in keşfettiği metal baskı yöntemiyle tipografi doğmuştur. Guttenberg'ten önce yazıyı çoğaltıp yayma işlemi denense de sistematik şekilde devamlılığını koruyabilen yöntemler olmamıştır. "Günümüzde bir uzmanlık alanı olarak görülen tipografi, görsel bir düzenlemeyi içermektedir. Teknik bir süreçle başlayan "Tipografi"ye, Modernizm yeni anlam ve açılımlar yüklemiştir. Yazı karakteri ve font terimi farklı anlamlara sahip olmasına rağmen kimi kaynaklarda eşit anlamlı olarak verilmiştir (Yıldız, 2015, s.7)."

Tipografi, yazı tiplerini ve düzenini ele alan bir disiplindir. İyi tipografi, göze estetik olarak iyi gelen yazı tiplerini seçmekten fazlasıdır. Doğru tipografi kullanımı, görsel olarak doğru kompozisyonu beraberinde getirir ve yapılan iletişimin tasarımdaki grafik dengesini sağlar. Tipografi, metin olarak mesajı ilettiğiniz kişilerin bilgileri sindirme ve algılama biçimlerinde de önemlidir. Benzersiz ve tutarlı tipografi, markanızla ilişkilendirilerek güven oluşturmaya ve kurum veya markanızı ileriye taşımaya yardımcı olur.

Yazı, Tipografi, Yaz Karakteri ve Font İlişkisi

Yazı farklı kaynaklarda soyut olanın somut hale getirilmesi, düşüncenin elle tutulur olana dönüştürülmesi olarak tanımlanır. Sarıkavak yazının ortaya çıkışını anlatırken insanoğlunun bilgiyi korumak ve gelecek nesillere aktarmak için yazı tekniği uygulamalarını geliştirmesinden bahseder; yazıya bilginin koruyucusu olarak özel bir değer biçer. (Sarıkavak, 2018, s.9) Sarıkavak'a göre yazı düşüncenin ve bilginin görünür biçimidir; sözle ifade edilen duygu ve düşüncenin somut ve kalıcı hale getirilmesidir. (Sarıkavak, 2009, s.3). Uslay yazıyı tanımlarken daha keskin bir çerçeve çizer; 'Yazı, duygu ve düşüncelerin, başkalarına aktarılacak üzere, herhangi bir madde üzerine çizilerek, kazınarak oluşturulan, şekil ve işaretlerin toplamıdır' (Uslay, 1989, s.5).

Yazı, bir mesajın veya düşüncenin görsel olarak iletilmesi için kullanılan sembollerdir. Ancak font ve yazı karakteri terimleri birbirinden farklıdır. Font, bir karakteri oluştururken kullanılan belli özelliklere sahip bir kalıptır. Yazı karakteri ise bu kalıptan çıkan ve aynı özelliklere sahip karakterlerin tümüne verilen isimdir. Yazı, insan iletişimi için önemli bir yer tutar ve insan düşüncesini saklanabilir ve aktarılabilir kılar. Yazının tarihi boyunca, alfabenin tasarımında geliştirmeler yapılmış ve alfabe kültürlere göre bir tarz, kişilik ve görsel dil oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu görsel dilin tasarımcıları, yazının hem okunurluk ve kullanılabilirlik hem de estetik kaygıları gözetenek tasarlamış ve tipografi kavramı ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki paragrafta bahsetmiş olduğum iki terim arasındaki anlam kargaşasını Yıldız (2015, s.11) şöyle yorumlamıştır; Yazı karakteri ve font kelimeleri çoğu tanımlarda eş anlamlı olarak geçmektedir. Bu sözcükler evrensel oldukları için genellikle sıkıntı yaratmamaktadır. Tasarımcıların da dahil olduğu çoğu kişi bu iki kelime arasında ayırım yapmakta zorlanmaktadır. Fakat yazı karakteri ve font terimleri farklı anlamlara sahiptir. Yazı karakteri, aynı tasarımı içeren harflerin, rakamların, sembollerin, noktalama işaretlerinin ve karakterlerin tümüdür. Font ise; metal ya da ahşap kalıp, bilgisayar kodu, litografik film gibi yazı karakterlerinin nesnel üretimi olarak geçmektedir.

Alfabelerin tarihsel gelişimini ve değişimini yazının bulunmasıyla başlaması söylenebilirken, fontun gelişimi ve değişimi matbaanın bulunuşundan sonra değerlendirilebilir. Çünkü matbaanın bulunmasıyla birlikte font da bulunmuş olup bilimsel ve teknik olarak ele alınmış ve tanımlanmıştır. Matbaanın bulunmasından önce oluşturulan yazı yazma ve yazıyı elle çoğaltma tekniklerinde font gibi standart hale gelmiş bir yazı ailesi yaratmak mümkün değildir.

Font ve yazı karakterlerinin gelişimiyle beraber grafik tasarımcılar farklı tarz ve stillerde harfleri tasarlayarak kendi yorumlarını katmaya başlamışlardır. Bu gelişimle beraber birbirine benzer tarzların ortaya çıkmasıyla bu tarzları sınıflandırma gereği duyulmuştur. Yazı karakterleri roman (düz) yazı, gotik (kırık) yazı, köşeli serifli yazı, sans serif yazı, el yazısı benzeri yazı ve çok yönlü yazı karakterleriyle 6 ayrı sınıfa ayrılmıştır.

Font kavramı ise yazıyla ilişkilidir ve yazının içerisinde yer alır. Yazı önceki tanımlarda gördüğümüz gibi düşünceyi somutlaştıran; simgelerden oluşan bir sistem olarak ifade edilebilir. Font ise yazı içerisinde kullanılan harf biçimlerinin karşılığıdır. Font, bir tipografik karakterin harfler, sayılar, noktalama işaretleri gibi sembollerden

oluşan dizisidir (Becer, 2007, s.177). Font terimi, type foundry’de (harf ya da hurufat dökümhanesi) geçen found’dan gelir. Buradan hareketle fontu harfin baskısında kullanılan bir kalıp, yazı karakterini ise bu kalıpla basılan harf olarak değerlendirebiliriz. Anlam karmaşasının önüne geçmek için tipografi ve font ayrımını tekrarlamak faydalı olacaktır: Tipografi sayfa yapısı üzerinde yazıyı kullanmaya yönelik ‘görsel ve işlevsel’ düzenleme olarak tanımlanırken, font kendine ait ayırt edilebilir karakteristik bir yapısı bulunan harflerin bütünü olarak tanımlanır (Aygün, 2017, s.29).

Font yazıyı bir iletişim aracı olmanın ötesine taşıyarak onu bir tasarım ve sanat malzemesi haline getirir. Yazı nerede kullanılırsa kullanılsın belli bir karakteri olmadan kullanılamaz; ancak fontla biçim kazanmış yani tasarlanmış haliyle kullanılabilir. Bir başka deyişe font sayesinde yazı ruhu olan, kimliği olan bir yapıya bürünür.

Yerel Kültürlerin Fonta Etkisi

Matbaanın kullanımından günümüze kadar geçen süre zarfında font tasarımının da yeni anlamlar kazandığının, bir sanat formu olarak kabul gördüğünün altını farklı yerlerde çizmiştik. Font tasarım süreci değişen ve gelişen teknolojilerden etkilenirken aynı şekilde kültürden de etkilenir. Zaten sanatın içinde bulunduğu kültürden etkilenmeden var olması düşünülemez.

Peters etkili bir tipografi tasarımının iletişim işlevini doğru şekilde yerine getirebilmesi için içinde bulunduğu kültürü anlaması gerektiğini dile getirir: “Toplumun, dilini, geleneklerini, ahlakını, yasalarını ve sanatını içinde barındıran kültürü anlamak, etkin iletişim kurmak için hayati önem taşımaktadır” (Peters akt. Gürsu, 2019, s.57).

Tipografi aracılığıyla toplumla iletişim kurarken mesajın başarıyla iletilebilmesi için tipografi de hedef kitleye ve toplumun kültürüne uygun olarak tasarlanmalıdır. Bu sebeple grafik tasarım ve tipografi hem toplumun hem de içinde bulunduğu çağın karakterini yansıtır (Gürsu, 2019, s.58).

Çağdaş yazılar ve yazının karakteristik yapısını yansıtan fontlar incelendiğinde, font tasarımcılarının tasarım aşamasında içinde bulundukları yerel kültürlerden etkilendiği de açık bir şekilde görülür (Aygün, 2017, s.61- 62). Font tasarımcıları mimari gibi kültürden beslenen diğer sanat formlarından, toplumun geleneğine yer etmiş farklı sanat dallarından ya da içindeki dönemin ruh halini yansıtan çalışmalardan etkilenebilir.

Şekil 1: Geleneksel Çin Mimarisi

Kaynak: <https://www.shutterstock.com/ko/image-vector/traditional-chinese-buildings-asian-architecture-chinatown-1881426757>

Şekil 2: Çin Yazısı Örneği

Kaynak: <https://www.istanbul.com/t213559-cin-yazisinin-tarihcesi/>

Mimarinin etkilerine baktığımızda, köklü bir geçmişe dayalı ve belirli bir bölgede uzun dönem hüküm sürmüş topluluklarda yerel etkileri font tasarımlarında görürüz. Örneğin geleneksel Çin mimarisinde, geleneksel yapıların en karakteristik özelliği olan çatılardaki yatay kıvrımlar, Çin yazısında da bulunur. Bu ortaklık Çin yazısındaki gelenekselliği yansıtır (Aygün, 2017, s.63).

Şekil 3: Çöl Görseli

Kaynak: <https://www.nrc.no/shorthand/stories/when-the-water-runs-dry/index.html>

Şekil 4: Sülüs Yazı Örneği

Kaynak: <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/1153/husni-hat>

Farklı bir örnek ise Arap toplulukları üzerinden verilebilir. Arapların hayatını ve yaşam tarzını etkileyen çöl ile sülüs yazı formu birbirine çok benzer. Harflerin kıvrımlarında kullanılan yatay çizgiler, çölde fırtına sonrası oluşan görüntüye benzer (Aygün, 2017, s.62).

TÜRKİYE KÜLTÜRÜNE UYGUN YAZI TİPİ ÖNERİSİ i

Yazının gelişim süreci ve tarihi incelendiğinde birçok alfabe tasarımının toplumlardan toplumlara aktarılırken toplumların kendi kültürlerine göre harf ekleme çıkarma, okunma yönünü değiştirme, alfabenin harflerinin tasarımlarında ufak değişiklikler veya tasarımı tamamen baştan ele almak gibi değişikliklere gidildiğini görülmüştür. Bununla birlikte Türkiye’de Arap alfabesinden Latin alfabesine geçildiği zaman harf ekleme ve çıkarmalar yapılmış, alfabenin harfleri bazı Türklere özgün sanat stillerinde tekrar yorumlanmış fakat kullanılabilir, okunabilir, yayılabilir bir yazı karakteri tasarlanmamıştır.

İnsanın, deneyimlerinin toplamı olarak kültürün oluşumu, insanın var olduğu ilk günden günümüze kadar ki yaşantılarını kapsamaktadır. “İnsan olmadan kültür de olmaz, burası kesin; ama aynı şekilde ve daha da önemlisi, kültür olmadan insan olmaz” (Geertz akt Yücel, 2015, s.7). Geertz’in yazısında bahsettiği gibi her toplum bir şekilde kültür sahibi olmalı ve bu kültürü diğer toplumlara yansıtabilmeli. Örneğin İngiltere’de bulunan telefon kulübeleri görsel olarak bir kültürü yansıtmada oldukça etkilidir. Telefon kulübesinin tasarımı İngilizlerin mimari dokusu referans alınarak yapılmıştır ve dünya genelinde o kadar ikonik hale gelmiştir kulübeyi görünce direkt akla İngilizler gelmektedir.

Şekil 5: İngiliz Telefon Kulübesi

Kaynak: <https://www.telecloudvoip.com/how-to-call-the-uk-from-the-us/>

Ortak dil kullanımı kültür ve tipografiyi birbirine bağlayan en önemli etkenlerdendir. Dolayısı ile kültür toplumun yaşam tarzını şekillendirirken görsel bir anlatım dili olan tipografinin kültürden etkilenmesi ve hatta kültüre göre şekil alması kaçınılmaz bir durum olmuştur (Gürsu, 2019, s.56). Gürsu’nun da bahsettiği gibi bir toplumun kültürünü oluşturan en büyük değerlerden biri görsel anlatım yani mesaj iletme yöntemi olan yazı tipleridir. Tez boyunca yapılan araştırmaların ve Türk kültürüne uyum sağlayabilecek bir yazı tipi tasarlanmasının en büyük amaçlarından biri kültürümüzü yansıtacak bir yazı tipinin eksikliğidir.

Tasarlanan Yazı Tipinin Amacı

Yazı tipinin tasarlanmasındaki amaç Türkiye’nin kültürünü yansıtacak bir yazı tipinin olmamasıdır. Yazı tipi olmayan bir ülkenin ise kimlik olarak çoğu konuda kendini yansıtamaz duruma gelmesi söz konusudur. Tasarlanan yazı tipinin devlet yazışmaları, şehir kimliği düşünüldüğünde metro gibi ulaşım alanlarındaki yazılı mecralarda kullanımı, herhangi bir Türk eserinin bu yazı tipinde yazılması gibi mecralarda kullanılması için tasarlanmıştır. Basılı mecraların yanı sıra dijitalleşen dünyamız için yazı tipi tasarlanırken dijital mecralardaki kullanımı da göz önünde bulundurulmuştur.

Şehir kimliği ve yazı karakteri ilişkisi Antik Roma döneminden kalma Trajan Sütunu’nun kaidesindeki mermere kazınmış Roman yazı karakterlerinden esinlenerek oluşturulan “Trajan” yazı karakterinin varlığıyla kanıtlanabilir. Zira bu yazı karakterinin de küçük harflerin daha var olmadığı antik dönemlerdeki gibi küçük harfleri tasarlanmamıştır, bitişleri tıpkı mermere kazınmış izlenimi veren o küçük çıkıntıları içerir ve Q gibi harflerinin abartılı ve uzun bitişleri mevcuttur (Kılıçkaya, 2019, s.112). Londra Metrosu’nun logosu da bu konuyla ilgili iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Londra Metrosu’nun (London Underground) logosu Edward Johnston tarafından tasarlanmıştır. Logo tasarımıyla birlikte “Underground” kelimesinin yazımında tasarlanan yazı tipi daha sonradan bir font haline getirilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Yazı tipinin ismi de ilk çıktığı kelime olan Underground olmuştur. Daha sonraları metro

dışında da kullanılmaya başlandığı için önce Johnston Railway ve son olarak da sadece Johnston Sans olarak kullanılmıştır. Yazı tipi Londra'yla o kadar özdeşleştirilmiştir ki sadece metroda kullanmakla kalmayıp birçok belediye etkinlikleri ve daha farklı mecralarda kullanılmaya başlanmıştır.

Şekil 6: Londra Metrosu

Kaynak: <https://www.wired.co.uk/article/london-underground-tfl-green-energy>

Yazı Tipinin Çıkış Noktası

Türkiye kültürüne uygun yazı tipi önerisi yapmak adına öncelikle Türk kültürü sanatları incelenmiştir. Türk kültürünü yazı tipine yansıtmak adına en uygun Türk sanatının Ebru sanatı olduğu düşünülmüştür. Ebru sanatında fırça darbeleriyle çizilen harflerin, harf çizgilerinin başlangıcı, çizgileri ve bitişindeki karakteristik özelliklerin sadeleştirilerek bir yazı tipini dönüştürebileceği öngörülmüştür.

Tasarlanacak yazı tipinin hem basılı mecralarda hem de dijital mecralarda okunurluğunu sağlamak amacıyla günümüzde sıkça kullanılan ve bu mecralarda okunurluk ve estetik bakımdan herhangi bir sorun teşkil etmeyen Helvetica yazı tipinin kullanılması doğru bulunmuştur. Helvetica yazı tipi ve ebru sanatının belli düzenlemelerle bir araya getirerek Türk kültürüne uygun her mecrada kullanılabilecek bir yazı tipi tasarlanması düşünülmüştür.

Çini Sanatı

Türkiye Çinilik, pek eski, ta Asurlar zamanına varan bir doğu sanatıdır. Orta Asya'da Turfan, Aşkar ve Koça bölgelerinde yapılan araştırmalarda, nefis Türk çini ve resimlerinin ele geçmiş olması, Türkler' in çok eski devirde, 8. yy'dan önce, bu sanat dalında da ne kadar ileri gitmiş olduklarında göstermektedir. Orta Asya'dan itibaren asırlar boyu abideleşen Müslüman Türk sanat eserlerinin tezyinatında, Güzel sanatların çeşitli dallarından faydalanılmış, bu arada çini ve çinilik sanatının şaheser örnekleri sergilenmiştir (Rehber ansiklopedisi akt. Koyun, s.27). Türkler çini sanatını çok eski tarihlerden beri benimsemiş ve Türk Çini sanatı dünyaca kabul edilmiştir. Türk halkı ve sanatçıları bu durumu benimsemiş ve çini sanatıyla birçok sanat eseri üretmiştir. Çini sanatını mimari yapılarda, özellikle camii ve hamam gibi yerlerde yoğun olarak kullanılmıştır. Türk halkının evlerindeki vazolar, tabaklar, banyolarındaki duvar döşemelerinde de görmek mümkündür.

Şekil 7: Türk Hamamı Çini Sanatı

Kaynak: <https://www.armadacini.com/turk-cini-sanati-turk-hamami-mimarisi/>

Çini sanatının bu kadar yayılmasından dolayı Türk halkı bu sanata karşı göz aşinalığı gösterebilmektedir. Tasarlanan yazı tipi için çini sanatı referans almak ve tasarımın genelinde çini sanatından ayrıntılar barındırmak da hem Türk halkı için yazı tipinde bilindik çizgiler ve lekesele şekiller taşıması hem de yazı tipini daha kolay benimsemesi için uygun bir referans olarak düşünülmüştür.

Şekil 8: Türk Çini Sanatı

Kaynak: <https://www.istanbulmusei.com/urun/klasik-kirmizi-karanfil-desenli-iznik-cini-tabak/>

Çini sanatındaki şekillerin genel olarak yuvarlak ve serbest yapılarından dolayı yazı tipini oluşturan harflerin tasarımlarında uygulanabileceği düşünülmüştür. Ayrıca çini sanatının Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra gelen resim yasağından dolayı sanatçıların duygu ve düşüncelerini belirtmede kullandıkları bir sanat olmasından dolayı çini sanatını ele alarak bundan bir yazı tipi çıkartma fikri aslında sembolik anlamları olan bir sanatı modernize etmek anlamına da gelmektedir.

Helvetica Yazı Tipi

Max Miedinger ve Eduard Hoffmann tarafından İsviçre'deki Haas Yazı Üreticisi için tasarlanan Helvetica, en yaygın olarak kullanılan tırnaksız yazı ailesinden biri haline geldi. İlk olarak Haas Grotesk olarak adlandırılan yazı ailesinin adı 1960'ta Helvetica olarak değiştirildi. Helvetica ailesinin 34 ağırlığı, Neue Helvetica ailesinin 51 ağırlığı vardır. Helvetica, Univers için geliştirilen Frutiger numaralama sistemini kullandı. Helvetica, standart bir Macintosh fontudur. (Ambrose – Harris akt Aşıcı, 2019, s.25)

Helvetica yazı tipi Max Miedinger ve Eduard Hoffman tarafından tasarlanmıştır. Hoffman 1950'li yıllarda en çok kullanılan ve yazı tipleri arasında önemli bir yeri olan Aksidenz Grotesk yazı tipine alternatif ve daha bir yazı tipi tasarlamakla yola çıkmıştır. Yazı tipi ismini İsviçre'nin latince karşılığı olan Helvetica'dan almıştır. Yazı tipi 1961'de kullanılmaya başlanmıştır.

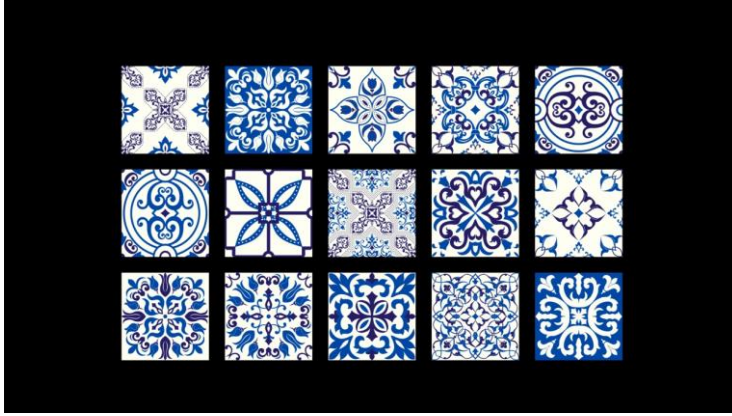
Günümüzde Helvetica ile tasarlanan sinema, reklam gibi birçok alanda rastlanan afişler bulunmaktadır. Nedeni ise Helvetica'nın karakteristik bir yapısı yoktur. Kullanıldığı alana ya da duruma göre uyum göstermektedir (Sözünleri, 2013, s.82). Helvetica yazı tipinin herkes tarafından kullanılması ve sevilmesinin en büyük nedenlerinden biri kimliksiz yapısı sayesinde iletilen her mesajın temasına uyum sağlayabilmesidir. Helvetica'yı gerilim temalı bir film afişinde de kullanabilir, bir çocuk kitabının kapağında da hatta bir ilaç kutusunun üzerinde de kullanılabilir bir yapıya sahiptir.

Hem kullanım alanı olarak her mecraya uygun olması hem de tema gözetmeksizin her tema uyum sağlayabilmesinden dolayı Helvetica yazı tipi bu proje için en uygun yazı tipi olduğunu göstermektedir. Ebru sanatının kaligrafisinde kullanılan ayrıntıları alıp Helvetica'nın iskeletini bozmadan tasarımını tekrar ele aldığımızda hem her mecra ve temaya uygun hem de Türk kültürünü yansıtabileceğimiz bir yazı tipi ortaya çıkacağı düşünülmüştür.

Yazı Tipinin Tasarım Süreci

Yazı tipini oluştururken öncelikle Helvetica yazı tipi incelenmiştir. Helvetica sans serif bir yazı tipidir ve bu yüzden dijital kullanımlara uygun olduğu düşünülmüştür. Optik denge olarak anatomik yapısında herhangi bir hata yoktur. Herhangi bir tema için yapılan bir tasarımda temaya uygun yazı tipi seçilmesi gerekmektedir. Örneğin bir korku filmi afişi tasarımında yazı tipi seçiminde o korku temasını hissettirecek bir yazı tipi seçilmesi uygun görülür. Türkiye için bir yazı tipi tasarlarlarken tasarlanacak yazı tipinin birçok mecrada kullanılacağı düşünüldüğünde tasarlanacak yazı tipinin duygu aktarımında daha nötr kalması tercih edilmelidir ve Helvetica yazı tipi de yapısından dolayı herhangi bir duygu hissettirmemektedir. Yapılan tasarımın önüne geçmez ve tema ne ise ona uyum sağlamaktadır. Bu yüzden tasarlanacak yazı tipi için en iyi tercih olduğu düşünülmüştür.

Helvetica ile beraber çini sanatı da yazı tipini oluşturmak için incelenmiştir. Çini sanatını incelediğimizde çizimlerin ayrıntılarında latin alfabemizdeki harflere benzeyen parçalar bulunmuştur. Bu parçalar yakından incelendiğinde Helvetica yazı tipine nasıl entegre edilebilir diye incelenmiştir. Helvetica yazı tipinin keskin hatlarını yumuşatarak çini sanatının dili entegre edilmeye çalışılmıştır (Şekil 9, 10, 11).

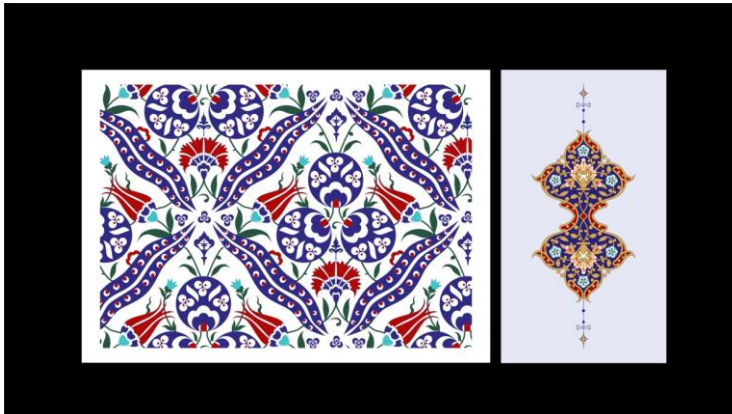
Şekil 9: Referans Alınan Çini Tasarımları 1

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 10: Referans Alınan Çini Tasarımları 2

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

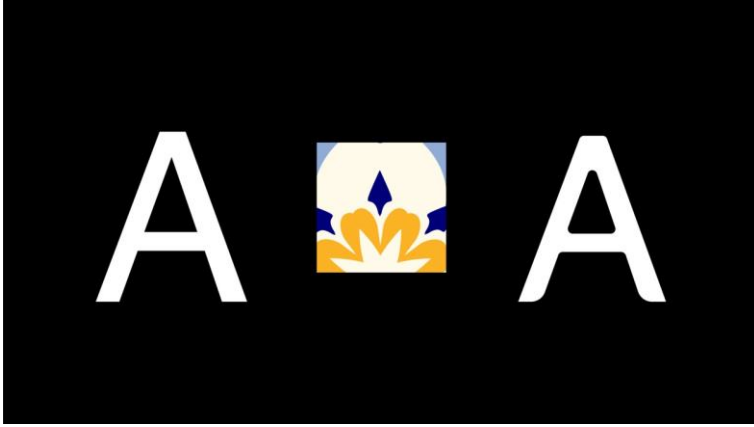

Şekil 11: Referans Alınan Çini Tasarımları 3

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Latin alfabesindeki harflere bakıldığında bazı harflerin birbirleriyle benzer şekillerde olduğu görülmüştür. Örnek vermek gerekirse küçük “q” harfi ile küçük “p” harfi birbirlerinin aynısıdır. Sadece baktıkları yön farklıdır denebilir. Büyük “Q” ve büyük “O” harfi de Q harfindeki çizgi dışında şekil olarak birbirinin aynısını denilebilir. Büyük “I” ve küçük “i” harfi harflerin uzun çizgilerinin kalınlığı ve uzunluğu için, büyük “S” ve küçük “s” harfi de diğer harflerin kıvrımlarının nasıl olması gerektiği için referans sağlayabilir. Büyük “A” harfi “V”, “M” ve “W” harflerini belirlemektedir. O yüzden bir yazı tipi tasarımına başlarken öncelikle “A”, “Q”, “S” ve “I” harflerini tasarlamaya başlayıp, bu harflerin tasarımını oturtuktan sonra diğer harfleri tasarlamak daha kolay olacaktır. Türkiye alfabesini de tasarlarken öncelikle bu harflerden başlanmıştır.

Tasarlanan harfler, şekiller üzerinden incelenecektir. Şekilleri incelerken Helvetica yazı tipiyle yazılmış harfleri solda, referans alınmış çini sanatı çizgilerini ortada ve alınan referans sonucu ortaya çıkan harf tasarımını ise sağ tarafta konumlandırılmıştır.

Şekil 12: Türkiye Yazı Tipi Büyük "A" Harfi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

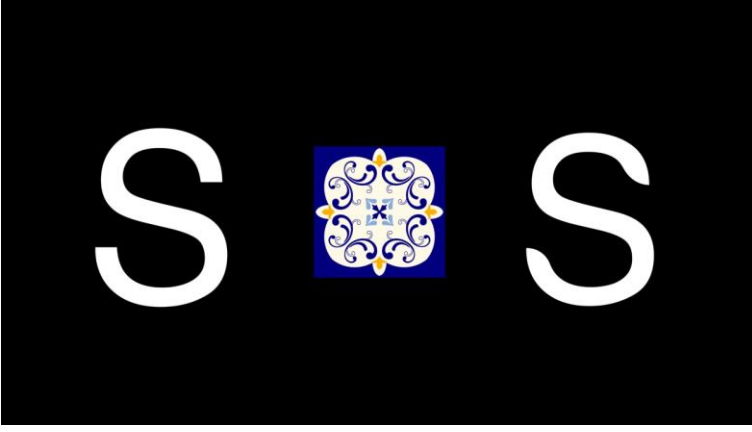
Şekil 12’de orta kısımda yer alan çini sanatında “A” harfine benzeyen mavi renkteki şekil referans alınarak Helvetica yazı tipindeki A harfi tepe kısmı 3 derece (rounded hale getirilmiş) yumuşatılmıştır. Tepe kısmının yumuşatılmasıyla beraber diğer sivri kısımları da aynı şekilde 3 derece yumuşatılmıştır. Çini sanatındaki yumuşak lekelerle birlikte sivri kısımların da olduğu düşünülerek harfin sağ ve sol alt ayak kısmındaki içe bakan taraflar 9 derece yumuşatılmış fakat dışa bakan taraflar bilerek sivri uçlu bırakılmıştır. Bu sayede hem çini sanatındaki tarz yansıtılmış hem de yarı rounded yarı sivri diyebileceğimiz benzersiz bir yazı tipi oluşturulmaya başlanmıştır.

Şekil 13: Türkiye Yazı Tipi Büyük "Q" Harfi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

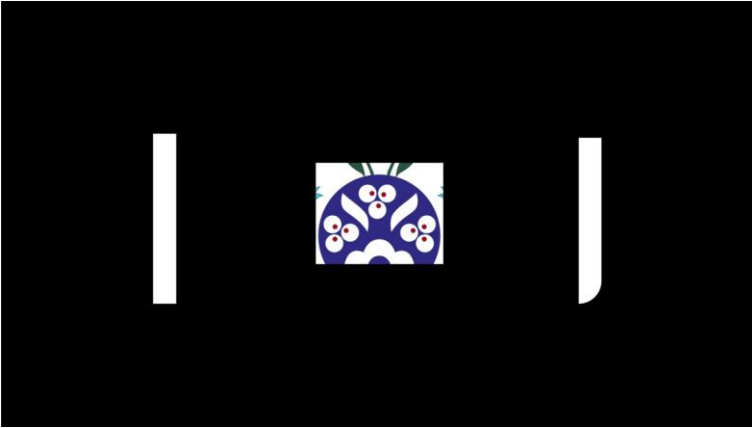
Şekil 13’de Helvetica yazı tipinin büyük “Q” harfinin yuvarlak eksen biçimine dokunulmamış harfin kuyruk kısmında farklılaşmaya gidilmiştir. Şekilde orta kısımda yer alan çini sanatının ortasındaki çizgiler referans alınarak kuyruk kısmının eksenin içinde olan üst kısmı 3 derece yumuşatılmış, dış kısmında dışa bakan uç ise 10,5 derece yumuşatılmış, içe bakan kısmı sivri haliyle bırakılmıştır.

Şekil 14: Türkiye Yazı Tipi Büyük "S" Harfi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 14'te orta kısımda yer alan çini sanatının üzerindeki "S" harfini andıran kıvrımlı çizgiler referans alınmıştır. Bu çizgilerin kıvrımlı yerlerinin bitiş kısmı hafif tombul ve eğiktir. Bu referansla birlikte sağdaki "S" harfi tasarlanmıştır, sivrilik 17,2 oranında yumuşatılmış ve uç kısımlarının az oranla tombul gözükmesi sağlanmıştır.

Şekil 15: Türkiye Yazı Tipi Büyük "I" Harfi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 15'te orta kısımda yer alan çini sanatındaki çizgiler referans alınarak büyük "I" harfi tasarlanmıştır. "I" harfinin ayak bölümünün sağ kısmı 13,8 oranında yumuşatılmıştır.

Şekil 16: Türkiye Yazı Tipi Küçük Harf Tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

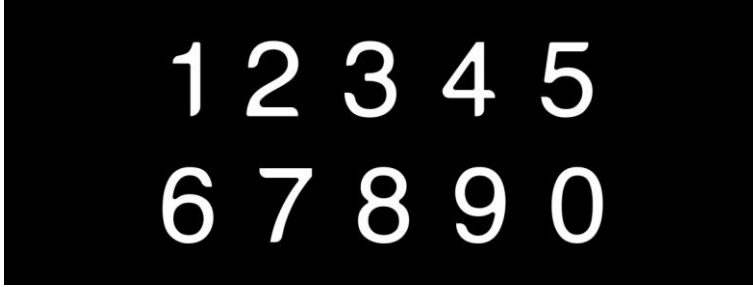
Genel olarak benzer oranlardaki yumuşatmalar ve her harf için çini sanatındaki çizgiler referans alındıktan sonra büyük harflerin tasarımı tamamlanmıştır.

Şekil 17: Türkiye Yazı Tipi Küçük Harf Tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

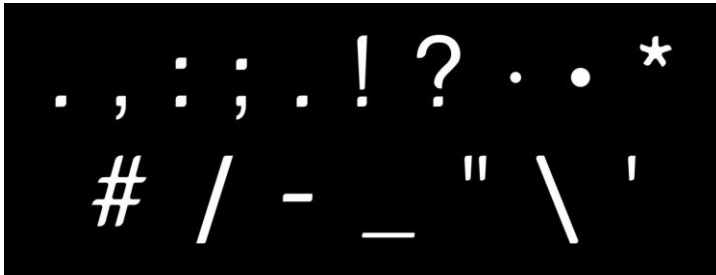
Büyük harfleri tasarladıktan sonra yazı tipinin belli bir iskeleti oluşmuş ve küçük harfleri tasarlamak için artık elimizde bir referans olmuştur. Yukardaki şekilde de görüleceği gibi Büyük harflere uyumlu olacak şekilde küçük harfler tasarlanmış, harflerin uçları yine genel olarak 3 ve 9 derece yumuşatılarak istenen formlar elde edilmiştir.

Şekil 18: Türkiye Yazı Tipi 1,2,3,4,5,6,7,8,9,0 Rakam Tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Harfleri bitirdikten sonra rakam tasarımlarına başlanmıştır. Yine devamlılık açısından uç kısımlar 3 ve 9 derece olmak üzere yumuşatılmıştır.

Şekil 19: Türkiye Yazı Tipi Noktalama İşareti Tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

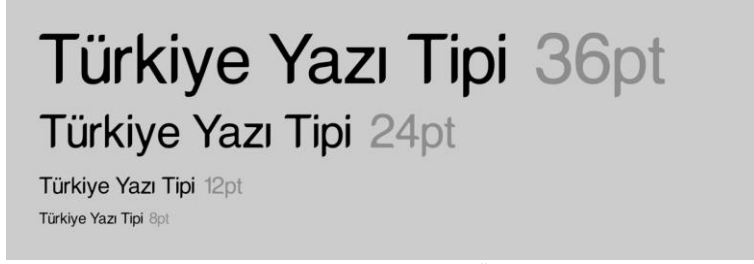
Noktalama işaretleri genel olarak “İ” harfindeki noktadan yola çıkarak tasarlanmıştır. Diğer özel noktalama işaretleri de uçları 3 ve 9 derece yumuşatılarak tasarlanmıştır.

Şekil 20: Türkiye Yazı Tipi Sembol Tasarımları

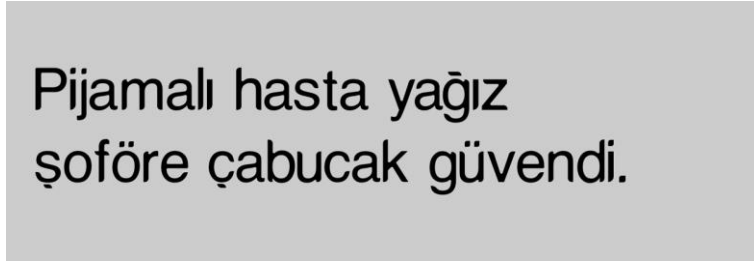
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Yazı tipinin sembolleri uç kısımları 3 ve 9 derece yumuşatılarak tasarlanmıştır.

Şekil 21: Türkiye Yazı Tipi Punto Büyüklükleri Örneği

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 22: Türkiye Yazı Tipi Cümle Yazımı Örneği

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Son olarak şekil 64’te yazı tipinin farklı punto ölçeklerinde ve şekil 65’te cümle halinde nasıl durduğuna bakılmış herhangi bir sorun gözlemlenmemiştir.

Tasarlanan Yazı Tipinin Mecralarda Uygulanması

Yazı tipinin tasarımını bitirdikten sonra tasarlanan yazı tipinin Türkiye’de farklı mecralarda nasıl uygulanacağı incelenmiştir. Bu incelemeye örnek olarak Şehir planlamasındaki metrolardaki tabelalar, trafikteki yol gösteren tabelalar, küçük işletmelerin tabelaları, devlet yazışmaları ve Türk Devleti’nin hizmet kurumlarının logoları örnek verilmiştir.

Şekil 23: Türkiye Yazı Tipi Yol Tabelası Uygulaması

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Genel olarak Türkiye’ye bir yazı tipi tasarlandığı için ülkenin her yerinde görülebilecek yol tabelalarının yazı tipi değişimi örnek verilmiştir (Şekil 64). Yol tabelalarının orijinalindeki yazı tipi farklılığından oluşan karmaşa ve yazı tiplerinin sürdürülmesi gibi işlemlerden kaçınılarak daha sade, devamlılığı olan ve okunur bir hale gelmişlerdir.

Şekil 24: Türkiye Yazı Tipi Metro Tabelası Uygulaması 1

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 25: Türkiye Yazı Tipi Metro Tabelası Uygulaması 2

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 24 ve 25'te görüldüğü üzere Türkiye Yazı Tipi yine halkın günlük yaşamda en çok rastladığı metro tabelalarında örnek verilmiştir. Orijinal metro tabelalarına göre daha düzenli ve okunur bir yapıya oturtturulmakla birlikte tabelalar yeni karakter kullanımıyla yalınlıktan çıkıp ruh sahibi bir tipografiye sahip olmuşlardır.

Şekil 26: Türkiye Yazı Tipi Devlet Kurum Logo Uygulaması 1

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Açık hava mecralarından sonra devletin hizmet ve kurumlarının logolarında Türkiye Yazı Tipi kullanılarak örnek verilmiştir. Şekil 26'da görüldüğü gibi Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) logosunun yazı tipi değiştirilmiş ve modernize edilmiştir. Logonun hem okunurluğu artmış hem de daha düzenli bir hale getirilmiştir.

Orijinal

Yeni

Şekil 27: Türkiye Yazı Tipi Devlet Kurum Logo Uygulaması 2

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Orijinal

Yeni

Şekil 28: Türkiye Yazı Tipi Devlet Kurum Logo Uygulaması 3

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 27 ve 28'de görüldüğü gibi aynı değişim işlemi devletin diğer hizmet ve kurumları olan türkiye.gov.tr ve T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı için yapılmıştır. Bazı sonuçlar göz alışkanlığından dolayı logonun lekesel olarak iyi durmadığını hissettirse de yapılan değişikliklere genel olarak bakıldığında devletin tüm kurumları, hizmetleri, yazılı mecraları yan yana konulup incelendiğinde orijinal yapılarındaki devamlılığı olmayan yazı tipi yerine tek bir yazı tipi kullanımını uyguladığımız zaman daha iyi durduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Yazı, insanoğlunun tarihinin başından beri kullandığı en önemli iletişim aracıdır. Günümüzde her toplum, yazıyı geçmişten günümüze kendi kültür ve estetik değerlerine göre şekillendirme, değiştirme, ekleme ve çıkarma işlemleriyle bir dil geliştirmiştir. Bu süreçte, toplumların kültürleri ve yaşam tarzları en büyük etkenlerden biri olmuştur. Örneğin, insanların bulunduğu coğrafik koşullar ve o coğrafik koşullar yüzünden yazıyı işledikleri malzemenin yapısı, alfabenin sembollerini farklılaştırmıştır. Örneğin, yüksek dağlık bölgelerde yaşayan toplumlar, taşı daha kolay bulabildikleri için taşa yazıyı işlerken, deniz kenarında yaşayan toplumlar ise, daha kolay bulunan tahta ve deri gibi malzemelerle yazıyı işlemişlerdir. Bu farklı malzemelerin kullanımı, alfabenin sembollerini değiştirmiş ve farklılaştırmıştır. Ayrıca, toplumların iletişim için konuşurken çıkardıkları sesler de alfabenin harf sayılarında değişikliklere neden olmuştur. Örneğin, bazı toplumların dilinde çok sayıda fırça darbeleri sesler bulunurken, diğer toplumların dilinde bu tür sesler bulunmaz. Bu nedenle, bazı toplumların alfabesi çok sayıda harf içerirken, diğer toplumların alfabesi daha az harf içermektedir. Bu farklılıklar, yazının tarih içinde nasıl geliştiğini ve nasıl değiştiğini göstermektedir.

Yazının insanoğlunun iletişimine kattığı önem, tarih boyunca değişmemiştir. Özellikle yazılı kaynaklar, insanların geçmişte yaşadıkları olayları ve düşüncelerini günümüze kadar ulaştırabilme yeteneğine sahiptir. Bu sayede, insanlar tarihsel olayları daha iyi anlayabilir ve geçmişte yaşayan insanların düşüncelerini daha iyi kavrayabilirler.

Günümüzde, yazı insanların en çok kullandığı iletişim aracıdır. Özellikle gelişmiş teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte, yazılı iletişim için birçok farklı yol ve yöntem kullanılmaktadır. Örneğin, insanlar e-posta, mesajlaşma, sosyal medya gibi yollarla birbirleriyle yazılı olarak iletişim kurabilmektedir. Bu sayede, insanlar dünyanın dört bir yanındaki diğer insanlarla iletişim kurabilmekte, bilgi paylaşılabilmekte ve fikirlerini daha geniş bir kitleye ulaştırabilmektedir.

Yazının uzun yıllar boyunca süren değişim serüveninin en büyük yapı taşlarından biri olan matbaanın bulunuşuyla birlikte tipografi kavramı ortaya çıkmıştır. Matbaa sayesinde yazıların çok sayıda kopyasının hızlı bir şekilde basılabilmesi mümkün olmuş ve bu sayede tipografik işlemler daha kolay bir hale gelmiştir. Tipografik işlemlerin gelişmesiyle birlikte font ve grafik tasarım kavramları da ortaya çıkmıştır.

Türkler de Göktürk, Uygur, Kiril, Arap alfabesini kullanmışlar ve daha sonra da hala günümüzde kullandığımız Latin alfabesine geçmişlerdir. Latin alfabesine geçiş sırasında harf ekleme ve çıkarma işlemleri yapılmıştır, ancak kendi kültür ve estetik değerlerine göre bir yazı tipi tasarımı yapılmamıştır.

2022 yılına kadar geldiğimiz süreçte teknoloji hızla ilerlemiş ve bilgisayarlar gelişmiştir. Bu sayede, bir yazı tipi tasarlamak artık grafik tasarım ve tipografiyle uğraşan tasarımcılar için daha kolay bir hale gelmiştir. Ancak, bu gelişmelere rağmen ülkemizde kültürümüze uygun herhangi bir yazı tipi tasarımı yapılmamış veya yapılmış olsa da kullanılmamış ve hayata geçmemiştir.

Bu çalışmanın konusu bu durumun üzerine giderek Türkiye için bir yazı tipi geliştirmek üzerine olmuştur. Çalışmada örnekleme olarak kullanılan yöntem Türklerin özgün, Türk halkının gözüne aşına olabilecek bir görsel sanattan ilham alarak o sanat dalını bir yazı tipine uyarlamaktır. Lekeseli görüntüsü çeşitliliği açısından ele alındığında bir yazı tipine dönüşebilecek en uygun sanat çini sanatı olarak belirlenmiştir. Çini sanatıyla beraber her mecraya uyum sağlayabilecek herhangi bir duygu ifade etmeyen Helvetica yazı tipi bir araya getirilmiş ve Türkiye için bir yazı tipi tasarlanmaya çalışılmıştır. Helvetica yazı tipi ailesinden sadece regular tipi kullanılmıştır. Çini sanatından uygun olabileceği düşünülen motifler referans alınmış ve motiflerden yola çıkarak Helvetica yazı tipi Glyphs Mini programı kullanılarak tekrar ele alınmıştır.

Ortaya çıkan yazı tipi tasarımına geneli kapsamı gerektiği düşünüldüğünden Türkiye Yazı Tipi ismi verilmiştir. Bu yazı tipiyle yol ve ulaşım tabelaları, devlet hizmet ve servislerindeki yazı tipleri değiştirilerek örnek verilmiş ve en son bu örneklerin bir araya geldiği zaman devamlılık yaratıldığı takdirde amacına ulaşabileceğinin altı çizilmiştir.

Şekil 29: Yazı Tipi Karşılaştırması (Orijinal)

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 30: Yazı Tipi Karşılaştırması (Türkiye Yazı Tipi)

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Yukarıdaki şekillerde şekil 73'te gösterildiği gibi devletin yol tabelalarını, metro tabelalarını, kurum ve hizmetlerinin orijinal halleriyle şekil 74'teki Türkiye Yazı Tipi'yle yazılmış hallerini karşılaştırdığımızda hem daha düzenli olduğunu hem de gözümüzün bu yazı tipine alıştıkça aşına olup herhangi bir başka yerde görüldüğünde aynı Londra telefon kulübelerinde olduğu gibi Türkiye'yi çağrıştırabileceğini söyleyebiliriz.

Bu örnekler daha da çoğaldıkça ve yayıldıkça ülkenin devlet kurumlarında ve devlete bağlı tüm hizmetlerinde bu veya aynı estetik ve kültürel kaygıdan yola çıkarak tasarlanan veya tasarlanacak ve kullanılacak herhangi bir yazı tipi, Türkiye'nin imaj olarak değerlerine sahip çıktığını gösterdiği, görsel ve kültürel açıdan var olan kimliğini daha da destekleyebileceğini söyleyebiliriz. Sonuç olarak tezde bu konu işlenmiş ve buna çözüm amaçlı bir yazı tipi oluşturulmuştur fakat yazı tipi oluşturmak var olan sorunu çözmek için sadece bir başlangıçtır ve kendi başına bir şey ifade etmemektedir. Oluşturulan yazı tipinin aynı zamanda bahsedildiği gibi yayılması, kullanılması ve benimsenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ambrose G. & Harris P. (2012). Görsel Tipografi Sözlüğü, Literatür Yayınları, İstanbul
- Aşıcı, Y. (2019). Latin Harflerinin Anatomik Yapılarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul
- Aydın, B. (2014). Garamond Yazı Ailesi ve Tipografik Açıdan Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul
- Aygün, E. (2017). Yerel Kültürlerin Font Tasarımlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Barnbrook, O.A.A. (2014). Türkçenin Özgün Dil Motifinin, Frekanslarının Araştırılması ve Bu Araştırmaya Dayalı Bir Metin Fontu Tasarımı, Sanatta Yeterlilik Eser Metni, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul
- Becer, E. (2007). Modern Sanat ve Yeni Tipografi, Dost Yayınevi, Ankara
- Gürsu, İ. (2019). Tipografide Kültürel Etkilerin Kinetik Tipografi ile Görselleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Kazan, M. (2021). Tipografi ve Tipografinin 20 YY. Sonrası Modern Sanat Akımları ile Etkileşimi Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Kılıçkaya, E. (2019). Şehir Kimliği ve Yazı Karakteri İlişkisi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
- Kuran, O. (2022). Bir Görsel İletişim Aracı Olarak Tipografi ve İmgesözler, Sanatta Yeterlilik Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Koyun, S. (2013). Bursa İli Çini Sanatı ve Çini Sanatı Tekniklerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Sarıkavak, N.K. (2009). Çağdaş Tipografinin Temelleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Sarıkavak, A. (2018). 20. Yüzyılda Tasarlanmış Önemli Fontların Dönemin Tasarım Anlayışlarıyla Etkileşimi ve Deneysel Font Çalışmaları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya

- Sözüneri, G. (2013). Helvetica Font Ailesinin Estetik ve İşlevsel Değerleri, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul
- Uslay, Y. (1989). Yazı Sanatı, Namat A.Ş., İzmir
- Yıldız, M. (2015). Grafik Tasarımda Yeni Nesil Font Tasarımı Üzerine İnceleme; Deneysel Bir Font Tasarımı, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Yücel, Y. (2015). Yeni Türk Alfabesine Geçiş Sürecinden Günümüze Tipografi Eğitiminin Temek Disiplinlerinden Biri Olan Metin Fontu Tasarımı, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun